

*Хмуровська Л.С., професор кафедри  
кримінології та кримінально-  
виконавчого права Національної  
академії внутрішніх справ, кандидат  
юридичних наук*

## НЕЗАКОННИЙ ВИДОБУТОК БУРШТИНУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ

Проблема незаконного видобування корисних копалин у теперішній час значно загострилася, хоча вона виникала не останніми роками. Органи державної влади та керівники органів місцевого самоврядування недооцінили масштаби таких видобувань, тому спочатку не дуже переймалися цими проблемами, а потім фактично визнали, що цю незаконну діяльність припинити майже неможливо.

Особливе місце у цьому процесі займає незаконний видобуток бурштину-сирцю, адже середня ринкова ціна бурштину становить близько 10 тис. доларів США за кілограм.

Україна є одним з європейських лідерів за запасами бурштину. Вітчизняні компанії, які мають державні ліцензії на видобуток бурштину, щорічно видобувають близько 4 т цього мінералу. Проте, насправді це лише невеликий відсоток від реального видобування бурштину в нашій державі. Набагато більше його викопують старателі на незаконних промислах, які держава не контролює. Як зазначає керівництво Міністерства екології та природних ресурсів України, насправді обсяги видобутку бурштину величезні. Навіть за найскромнішими підрахунками вони сягають від 120 до 300 т на рік, а приблизний загальний річний дохід на цьому ринку складає до 300 мільйонів доларів США [1].

За офіційною інформацією дозволу на видобуток бурштину мають тільки шість компаній: дві приватні, а також чотири державних підприємства, які протягом останнього часу майже не працюють через банкрутство чи бюрократичні проблеми. Основні запаси бурштину України зосереджені, насамперед, у лісах на території Рівненської, Житомирської та Волинської областей.

Екологи б'ють на сполох і вимагають припинити варварський видобуток бурштину, адже внаслідок неконтрольованого його видобутку стрімко знищуються лісові

насадження та надра, для відновлення яких знадобляться не одне десятиліття. Є такі ділянки землі, де вже взагалі не можна проводити жодного видобутку, навіть легального, а не те що нелегального, оскільки популяція і біорізноманіття в таких лісах з'являється тепер не раніше, ніж за сто років [2].

Через відсутність системного контролю з боку держави геолого-розвідувальні роботи покладів бурштину не ведуться, а територію, де є ймовірні запаси цього мінералу, хаотично переривають нелегальні копачі.

Окрім екологічних проблем незаконний видобуток бурштину є супутним явищем, на фоні якого погіршується загальна криміногенна обстановка у регіоні, де ведеться видобуток. Це і крадіжки, грабежі, контрабанда, розбої, тілесні ушкодження різних ступенів тяжкості і навіть вбивства. У більшості випадків незаконний видобуток бурштину здійснюється організовано, відповідно підвищується рівень організованої злочинності, яка процвітає на фоні переділу зони впливу в регіонах видобутку.

Одним із напрямів запобігання незаконному видобутку бурштину є законодавчий, так у Верховній Раді України знаходяться законопроект про видобування та реалізацію бурштину та ще один про узаконення діяльності старателів, однак жоден з документів так і не був ухвалений остаточно. Нещодавно прийнято Постанову Кабінету Міністрів України про «Деякі питання реалізації пілотного проекту рекультивациі земель лісогосподарського призначення, порушених внаслідок незаконного видобутку бурштину». Для прикладу, на виконання вказаної постанови прокурором Рівненської області ініційовано і створено міжвідомчу робочу групу з протидії незаконному видобутку бурштину на території області, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень за такими фактами. Завданням цієї міжвідомчої групи є запобігання незаконному видобутку бурштину та забезпечення швидкого, повного розкриття та розслідування кримінальних правопорушень за такими фактами.

До основних напрямів запобігання незаконному видобутку бурштину ми відносимо:

- посилення адміністративної та кримінальної відповідальності за нелегальний видобуток бурштину. Нині за нелегальний видобуток бурштину в Україні накладають штраф

до 10 тис. грн, засуджують же нелегальних копачів з дебільшого до умовних строків покарання;

- запровадження монополії держави на видобуток бурштину, аби побороти нелегальне добування цієї сировини;

- встановлення відповідних квот експорту, створення умов для внутрішньої переробки бурштину;

- введення до Кримінального Кодексу норми, щодо покарання за нелегальну торгівлю бурштином. Як вказувалося вище, зараз карають тих, що видобувають бурштин, але при цьому торгівля триває, бо за неї нема покарання. А поки є торгівля бурштином, доки й буде його нелегальне видобування;

- функціонування цілодобових гарячих ліній, для повідомлень про випадки незаконного видобутку бурштину;

- посилення роботи правоохоронних органів. Для прикладу, з квітня 2016 року у районних відділах поліції ГУНП в Рівненській області запрацювали оперативні штаби, до складу якого входять працівники поліції та Національної гвардії. Правоохоронці активно займаються саме протидією незаконному видобутку бурштину. Такі оперштаби дислокуються у Дубровицькому, Заріччянському, Рокитнянському і Володимирецькому районах Рівненської області і реагують на повідомлення громадян про незаконний видобуток бурштину, які надходять по гарячій лінії «102». Також правоохоронці періодично виїжджають у місця нелегального видобутку бурштину. При цьому нелегальних копачів часто попереджають про приїзд правоохоронців інформатори, які постійно знаходяться на під'їздах до місць незаконного видобутку. У період з березня по вересень 2107 року працівниками, що входять до складу таких оперативних штабів вилучено 962 кілограми 356 грам бурштину, 169 помп, 82 транспортних засоби і затримано 138 осіб [3].

- відновлення взаємодії населення з Національною поліцією, а саме безпосередня участь громадськості у широкому спектрі заходів: патрулювання житлових масивів і селищ; участь у розшуку зниклих безвісти; участь у розшуку та затриманні підозрюваних у вчиненні злочину; спільне проведення профілактичних, просвітницьких, виховних заходів серед різних категорій населення тощо.

Список використаних джерел:

1. Афера на мільярд: як розкрадають багаті на бурштин землі Рівненщини //Режим доступу: <http://www.informator.news/afera-na-milyard-yak-rozkradayut-babay-na-byreMyn-Eetli-giye^cByny/>, - 2016. - 22.02;
2. Бурштинова лихоманка загрожує Україні екологічною катастрофою //Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/a-19077234>, - 2016. - 26.02;
3. Незаконний видобуток бурштину: з березня вилучили майже тону «сонячного каменю» // Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2299709-nezakonnij-vidobutok-burstinu-z-berezna-vze-vilucili-maj-ze-tonnu-sonasnogo-kamenu.html>
4. Про заходи з упорядкування видобутку бурштину в Україні Президент України; Указ від 15.01.2008 № 17/2008// Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/17/2008>;